מאבקו של יעקב עם שרו של עשו - קנין שלימות הענוה

ביאורי ה"בת עין" בפרשת וישלח

ספרו של הרה"ק רבי אברהם דוב מאברוטש זי"ע, האיר לישראל בקדושתו, בתור **"מאור גליל העליון"**, אשר כשמו כן הוא "בת עין", בהחדירו בו את "קדושת ארץ ישראל, אשר עיני ה' אלקיך בה תמיד" (מתוך הקדמת הכותב תלמידו "החסיד המפורסם הרב ר' משולם זוסמן זצ"ל מז'יטומיר"), וכעדות קדוש הרה"ק רבי אהרן מטשר־נוביל זי"ע בהסכמתו **"כי נוגה למו כמראה אבן ספיר, ואור תורתו זורח ומאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים"** הוא חטיבה אחת של ענוה, שכבר נמנו וגמרו עליה: ענוה גדולה מכולן (ע"ז כ, ב; ועי' בספרו "אש דת" לכ"ק אדמו"ר מאוז'רוב זי"ע חלק יא בתחילת הספר).

המאבק הבלתי־שוה בין אדם למלאך, אשר נאבק בחיר האבות ישראל סבא, עם שרו של עשו, כמו שנאמר: ויאבק איש עמו עד עלות השחר (בראשית לב, כה) וכפירושם של חז"ל (בראשית רבה עז, ג, הובא ברש"י ז"ל) שהוא שרו של עשו, מתפרש בתורתו של רבינו כסמל המלחמה המתמדת בין תועבת הגאוה אותה מייצג שורש הרע בעולם, הס"מ (עי' רש"י סוכה כט, א ד"ה אלהיה "סמא"ל שהיה שר של עשו") ובין שלימות הענוה שהתגלמה במהותו של יעקב אבינו ע"ה (עי' חולין ס, ב: יעקב הקטן ובמהרש"א שם שהקטין עצמו באמרו: קטונתי מכל החסדים).

הכנעת הרע – באמצעות ענווה

"זאת תורת האדם בגשתו אל עבודת הקודש פנימה, צריך להשפיל ולהכניע בחינת אל אחר שמכונה ס"מ, שהוא הסטרא אחרא, שהוא בחינת גסות הרוח" – כך פותח ה"בת עין" את מערכת ההסברה לאותו מאורע של זה שעלה בידו לנצח את המלאך, על כל מרכיביה.

בעצם מבוססת הקביעות אודות גסות הרוח שמקורה נובע מעשו וכת דיליה, בדברי אור שבעת הימים רבינו הבעש"ט הק' זי"ע, המפרש את מצות מחיית עמלק, בתור הוראה לעקירת הגאוה וגסות הרוח, כפי שהובא בשמו ("בעל שם טוב" על התורה פרשת כי תצא, בפסוק: תמחה את זכר עמלק, אות כד) "עיקר מחיית עמלק הוא כי מתחילה צריכין למחות שר של מעלה שנקרא גס רוח וכו', ואחר כך נמחה עמלק דלמטה".

וכאן נשאלת השאלה: "ובמה הוא נכנע", ועל כך באה התשובה: "על ידי בחינת ענוה ושפלות באמת, מכניע ומשפיל את הס"א אל אחר, בחינת גסות הרוח, **שהוא שנאוי ומבוזה ומרוחק מאד בעיני השי"ת יותר מכל מדות הרעות, ונקראת תועבה, כמו שנאמר: תועבת ה' כל גבה לב** (משלי טז, ה), וצריך לזה אזהרה גדולה מאד מאד, שלא לנטות עצמו מאחרי השם, לא מיניה ולא מקצתו (עי' סוטה ה, א שלמדו חז"ל דבר זה מהפסוק האמור). אשר שדי תכלא בכולא (עי' ברכות נו, א: דנפל תכלא בכולא, שנפלה תולעת בכל הבגד), כי ח"ו אש הוא עד אבדון תאכלי".

רמז לדבר – ממשיך הוא – **"וענוה** גימטריא **סמא"ל**, זה לעומת זה, שגדול כח ענוה העולה קל"א, להכניע ולהשפיל את הס"מ העולה גם כן קל"א, לבל יתן לו שום מקום להחטיאו". ומקורו טהור **בכתבי האריז"ל** (שער היחודים ענף ג סוף פרק ו) **"ענוה גימטריא סמא"ל**, לרמז מי שיש בידו ענוה, אין סמא"ל שולט בו ואין יכול לקטרג עליו" (ועיי"ש שלכן נאמר הפסוק: ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו' בתהלים קלא, לרמוז על זה, כי מי שאין בו גאוה, אין ס"מ שעולה קל"א שולט בו).

ובאמת מפורש כן בדבריהם ז"ל (זוהר חדש חוקת נ, ב) שהאדם המשפיל עצמו, אין היצר הרע שהוא המקטרג על האדם יכול לשלוט עליו להחטיאו, וכשישפיל עצמו, גורם לו ליצר שיסתלק ויפרוש ממנו. ואם כן למדים אנו כי הכנעת היצר וסייעתו היא במדה זו של ענוה, שעל ידה מבריחים אותו וניצולים ממנו ומקטרוגו וכל פיתוייו כאמור.

קריאת שם המקום פניאל – על שם ההתבוננות בעבודת המלאכים

ברם, אם ניתן לאנשים כערכנו להשיג ענוה בכך שיתבונן בחטאיו ופשעיו. וישיג את גודל הפגמים שנגרם בעולמות העליונים כתוצאה ממעשיו הבלתי־ראויים והגונים, הרי מה יעשה "מי שהוא שלם במעשיו ונקי מכל עוון ואשמה", הכיצד יוכל אותו אדם להיות עניו באמת.

והנה יעקב אבינו ע"ה שהתורה העידה עליו, שהיה שלם בכל המדות "כמאמר הכתוב: ויבא יעקב שלם (בראשית לג, יח) היה הדבר קשה מאד, לבא לבחינת ענוה ושפלות באמת", לפיכך נזקק להתבונן בעבודתם של מלאכי מעלה "שעובדים את הבורא ב"ה באימה וביראה, בקדושה ובטהרה, עד שאי אפשר להשיג זה העבדות בשכל האנושי", ומכח אותה התבוננות זכה להגיע לשלימות הענוה, ובזה עלה בידו להכניע את שרו של עשו.

והוא שנאמר: ויקרא יעקב שם המקום פניאל, כי ראיתי אלקים פנים אל פנים ותנצל נפשי (שם לב, לא), והרי זה תמוה, וכי בגלל המלאך שראה אז במקום זה, התפעל מראייתו עד שקרא למקום על שם ראייתו, והרי לגבי יעקב לא היה שום חידוש בדבר, כי עוד לפני כן הורגל בכך לראות מלאכי עליון, כמו שנאמר: ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה וגו' (שם לב, ב־ג).

אמנם לאמיתו של דבר, היתה קריאת השם משום הוראה על דרכי המאבק אותו נקט בחיר האבות, בכדי להינצל מסכנת שרו של עשו, שהוא אבק הגאוה וגסות הרוח, כי מתוך חשש להרגשה דקה של התנשאות, "היה צריך להרמת ראש עליון, לבחיות הסתכלות במלאכים ושרפים ואופ־נים וחיות הקודש, שעבודתם באימה ויראה ברתת וזיעה וקדושה וטהרה, שאין באפשרי לשכל אנושי להשיג זה, מיד בא לבחינת ענוה ושפלות".

והוא שתרגם אונקלוס בפסוק האמור: "ארי חזיתי מלאכא דה' אפין באפין, שאיך עבודתם בגודל אימה ויראה ועל כן באתי מחמתם לבחינת ענוה, להשפיל ולהכניע את הס"א, ותנצל נפשי משרו של עשו הוא הס"מ **ועל זה המכוון קרא שם המקום פניאל, ולא על ראיית המלאך, שזה לא היה חידוש בעיניו כלל".**

שלימותו של יעקב – החדירה אור התשובה אפילו בעשו

והנה עבודתו של יעקב אבינו ע"ה היתה "לקשר ולייחד השבעה מדות קדושות, למקורם ושרשם כמאמר הכתוב: לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ (דברי הימים א כט, יא, ועי' זוה"ק ח"א לא, א שנרמזו כאן המדות עיי"ש), ולהשפיל ולהכניע השבעה מדות רעות עד לארץ, על ידי בחינת הכנעה אמי־תית בלב נשבר ונדכה".

רבינו רומז רמז נפלא כי **יעקב** עולה בגי־מטריא **ז' פעמים הוי־ה**. שהוא "שם העצם ב"ה וב"ש". ובכך נרמז כי זכה לשלימות במדותיו, ולמרות הכל היה שלם במדת הענוה כאמור, ובזה הכניע והשפיל את שרו של עשו. יתר על כן, לא זו בלבד שהשפילו אלא גרם אף לאותו רשע להרהר בתשובה, עד שחיבקו ונשקו, וכפירש"י ז"ל "שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" (בראשית לג, ד ומקורו ספרי בהעלותך סט).

והוא שנאמר: וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו (שם, ג) "היינו שהשתחוה ארצה שבע פעמים, מורה **להעלות מדות קדושות למקור הקדושה, ולהשפיל מדות רעות עד לארץ, וכל כך היתה עבודתו שלימה, עד גשתו עד אחיו, היינו עד שהש־פיע והכניס אור התשובה, בבחינת: עשו אחיו, לכך: וירץ עשו לקראתו ויחבקהו".**

והנה יסוד זה של ההשתחויה, מקורו בדברי הרבי ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב זי"ע. כפי שהובא בספרו של הרה"ק רבי משה מדולינא זי"ע "דברי משה" (ויצא): "כאשר יעקב השתחוה אותן שבע פעמים אז נתבטלו מאתו כל הז' כוחות דקליפה (עי' מהרש"א קידושין כט, ב ברב אחא בר יעקב שהכניע את הנחש שהיה לו שבעה ראשים "וז' הרישין הם ז' כחות הטומאה שהביא הנחש הקדמוני לעולם" ומקורו טהור בחז"ל זוהר חדש מה, ב שמפורש כן עיי"ש ונשאר עשו בבחינה שהיה בתולדתו שהוא אחיו של יעקב. אמנם זה לא היה רק לאותה שעה לבד, כמו שנאמר: וירץ עשו לקראתו ויחבקהו, אך תיכף בו ביום חזר לקדמותו, וזה שנאמר: וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה".

הראית לדעת כי למרות שיעקב אבינו החדיר בקרבו של עשו אורה של תשובה, מכוח שלימות עבודתו בתיקון המדות, ובעיקר בהיותו שלם בענותנותו, שבכך מכניעים את שרו של עשו, שהוא גסות הרוח, אך אותו רשע חזר מיד לסורו, וכבר באותו יום שב לדרכו שעירה, שהוא שרשו ובחינתו להרע בגלל היוהרה והגאוה שהיא נחלתו ומדתו.

לעומת זאת: ויבא יעקב שלם, שהרי גם את מעלותיו המופלאות בהיותו בחיר האבות, לא תלה בזכות עבודתו המיוחדת במינה, אלא כתוצאה מזכות אבות, והוא שאמר: פנים אל פנים, כלומר, פניו של אברהם ופניו של יצחק "העומדים לימין עזרי, מגודל זכותם ולא מצד מעשיי נעשתה זאת".

רבינו מאריך כדרכו בקודש ברמזים, כי ישראל – שכך זכה יעקב להיקרא בגלל נצחונו על שרו של עשו – הוא בגימטריא: **אור־חושך**, והיינו שהזריח בחשכת עשו את אור התשובה, והוא שנרמז בכתוב: זרח בחושך אור לישרים חנון ורחום וצדיק (תהלים קיב, ד) כי בבחינתו של יעקב, שהוא: חנון ורחום וצדיק, עלה בידו להאיר אפילו את חשכת מעשיו של עשו – עד גשתו עד אחיו, שהאיר מאורה של תשובה עד שעשו הרשע נפל על צווארו ויחבקהו וינשקהו "והשפיל הס"א אל אחר לגמרי. ויה"ר שנזכה לזה לבער רוח הטומאה מקרבנו, אמן."

בית אבות ובית חולים סיעודי
"נוה שמחה"
כוס מלא ברכות
לידידנו החשוב המפואר פאר המעלות והמדות העוסק בצרכי ציבור באמונה מסור בלוי"פ
הר' **זאב פרסטר** הי"ו **ומשפחתו**
מנהל בית החולים
ולידידנו החשוב המפואר פאר המעלות והמידות
הר"ר **חיים הירש** הי"ו **ומשפחתו**
ולחתנו־בנו ידידינו האברך החשוב
הר"ר **יחיאל הירש** הי"ו **ומשפחתו**
לשמחת לידת הנכדה־הבת למז"ט
ויה"ר מקמי שמיא שיזכו לרוות הרבה נחת מהם ומכל יוצ"ח
צוות העובדים **ה ה נ ה ל ה**
ג"א בין המברכים
הרב אנשיל קליין **הרב שמחה בונם קליין ומשפ'**
מנחם קליין

ישיבה דחסידי בעלזא פעיה"ק ירושת"ו
ברכת מזל טוב
בשמחה רבה מביעים אנו את ברכותינו הלבביים למע"כ ידידנו הרב החסיד הנעלה והמפואר, ראשון לכל דבר שבקדושה, איש יקר הרוח ואציל המדות, נודע לשם ולתהילה בקרב עם סגולה, תומך נלהב לישיבתנו הק'
מוה"ר **יעקב יחזקי' בוים** הי"ו **ומשפ'**
ולמע"כ חותנו הנעלה והנכבד הרב החסיד המפואר רודף צדו"ח, נודע לשו"ת
הר"ר **יצחק שלמה גרינוולד** הי"ו
ולמע"כ אביו הרב הגאון החסיד המפורסם צמ"ס משים לילות כימים באהלה של תורה כש"ת
הרב **שמחה בוים** שליט"א
ראש כולל אברכים דחסידי בעלזא – בורו־פארק
לשמחת **אירוסי בתם־נכדתם** הכלה המהוללה תחי'
עב"ג הבה"ח המו"מ בתוי"ש ממצויני תלמידי ישיבתנו הק'
כמר **שלום פריד** נ"י
בן הרה"ח המפואר רודף צדקה וחסד נודע לשו"ת
הר"ר **שמואל אביגדור פריד** הי"ו – מנצ'סטר
ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל
יה"ר שהזיווג יעלה יפה ויהא לבנין עדי עד, תורה וגדולה יתאחדו על שולחנם, וירוו ההורים רוב נחת דק' מכל יוצ"ח מתוך אושר ועושר וכבוד וכט"ס
ב/ההנהלה
הרב יצחק לאנדא מנהל

המחנה החרדי - 506 / קהל מחזיקי הדת (עמוד 13) 17363
הודפס מאוצר החכמה